

QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYALARNING O'RNI (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)

DOI: <https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/QAXAI/1084>

Matnazarov Alisher "Iqtisodiyot" bakalavriat ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti

E-mail: alishermatnazarov75@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu ishda ekologik cheklovlar sharoitida Qoraqalpog'iston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishda innovatsiyalarning o'rni o'rganiladi. Tadqiqotning maqsadi innovatsion texnologiyalarning qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish samaradorligiga ta'sirini baholashdan iborat.

Kalit so'zlar: *innovatsiyalar, qishloq xo'jaligi, Qoraqalpog'iston, samaradorlik, suvni tejash, agrotexnologiyalar*

KIRISH

Qishloq xo'jaligi Qoraqalpog'iston Respublikasi iqtisodiyotining strategik muhim tarmog'i bo'lib, oziq-ovqat xavfsizligini, aholi bandligini va mintaqaning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Aholining katta qismi qishloq xo'jaligi sohasida band bo'lib, bu uning hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi asosiy rolini belgilaydi.

Shu bilan birga, mintaqada qishloq xo'jaligini rivojlantirish bir qator jiddiy ekologik va iqtisodiy muammolar bilan birga keladi. Bularga cho'llanish jarayonlari, tuproq degradatsiyasi, yer unumdorligining pasayishi va Orol dengizining qurishi hamda iqlim sharoitlarining o'zgarishi oqibatida yuzaga kelgan suv resurslarining keskin tanqisligi kiradi. Bu omillar an'anaviy qishloq xo'jaligini yuritish imkoniyatlarini sezilarli darajada cheklaydi va uning samaradorligini pasaytiradi.

Zamonaviy sharoitda qishloq xo'jaligi sohasiga innovatsion texnologiyalarni joriy etish alohida dolzarblik kasb etmoqda. Zamonaviy agrotexnologiyalar, raqamli yechimlar va resurslarni tejaydigan ishlab chiqarish usullaridan foydalanish nafaqat hosildorlik va mahsulot sifatini oshirish, balki qishloq xo'jaligining tabiiy-iqlim omillariga bog'liqligini sezilarli darajada kamaytirish imkonini beradi.

Asosiy qism: Qoraqalpog'iston Respublikasining zamonaviy qishloq xo'jaligi tabiiy resurslarning cheklanganligi va ekologik vaziyatning yomonlashuvi tufayli resurs tejovchi va innovatsion texnologiyalarga o'tishning obyektiv zarurati bilan tavsiflanadi. Davlat statistikasi ma'lumotlariga ko'ra, mintaqada qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish hajmi 13 trillion so'mdan oshadi, biroq xarajatlarning katta qismi suv, energiya va moddiy-texnik resurslardan samarasiz foydalanish bilan bog'liq [4].

Qishloq xo'jaligi yerlarining umumiy maydoni qariyb 3,26 million gektarni tashkil etib, bu barqaror rivojlanish va tabiatdan oqilona foydalanish tamoyillariga asoslangan agrar ishlab chiqarishni boshqarishda zamonaviy yondashuvlarni joriy etishni talab etadi. Bunday sharoitda qishloq xo'jaligini raqamlashtirish va innovatsion agrotexnologiyalarni qo'llash alohida ahamiyat kasb etmoqda [2].

Innovatsion rivojlanishning asosiy yo'nalishlaridan biri suvni tejaydigan texnologiyalarni, xususan, tomchilatib sug'orishni joriy etishdir. Ushbu texnologiyalardan foydalanish suv sarfini 30-40% ga kamaytirish, undan foydalanish samaradorligini oshirish va bir vaqtning o'zida elektr energiyasi hamda sug'orish infratuzilmasidan foydalanish xarajatlarini kamaytirish imkonini beradi [5].

Innovatsion texnologiyalarning qishloq xo‘jaligi samaradorligiga ta‘sirini yaqqol tahlil qilish uchun ma‘lumotlarni 1-jadvalda keltiramiz.

1-jadval - Innovatsion texnologiyalarning qishloq xo‘jaligi samaradorligiga ta‘siri

Innovatsion texnologiya	Iqtisodiy samara	Ekologik samara
Tomchilatib sug‘orish	Suv xarajatlarini 30-40% gacha kamaytirish	Suv resurslarini tejash
Gidroponika	Hosildorlikning 2-3 baravar oshishi	Tuproqdan minimal foydalanish
Issiqxona texnologiyalari	Yil bo‘yi ishlab chiqarish	Iqlimga bog‘liqlikni kamaytirish
Bioo‘g‘itlar	Kimyoviy moddalar xarajatlarini kamaytirish	Tuproq holatini yaxshilash

1-jadvaldan ko‘rinib turibdiki, innovatsion texnologiyalarni joriy etish ham iqtisodiy, ham ekologik afzalliklarni ta‘minlaydi, bu ayniqsa tabiiy sharoiti noqulay hududlar uchun muhimdir.

Bundan tashqari, issiqxona xo‘jaliklari va gidroponikaning rivojlanishi hosildorlikni sezilarli darajada oshirishga (an‘anaviy usullarga nisbatan 2-3 baravar) yordam beradi, bu esa mavsumiy va iqlim omillaridan qat‘i nazar, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini barqaror ishlab chiqarishni ta‘minlaydi [1]. Bioo‘g‘itlar va zamonaviy agrotexnologiyalarni qo‘llash kimyoviy vositalarga qaramlikni kamaytirish va tuproqning ekologik holatini yaxshilash imkonini beradi.

Iqtisodiy nuqtayi nazardan, innovatsiyalarni joriy etish agrar sohaga kompleks ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Xususan, resurs xarajatlarini optimallashtirish hisobiga mahsulot tannarxining 15-20% ga kamayishi, hosildorlikning oshishi va mahsulot sifatining yaxshilanishi natijasida fermer xo‘jaliklari daromadlarining oshishi kuzatilmoqda. Uzoq muddatli istiqbolda bu mintaqada qishloq xo‘jaligining raqobatbardoshligini va uning investitsiyaviy jozibadorligini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Shunday qilib, innovatsiyalar Qoraqalpog‘iston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi, uning barqarorligi va samaradorligini oshirishning asosiy omili bo‘lib xizmat qiladi. Ularning joriy etilishi cheklangan tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va qishloq xo‘jaligi mahsulotlari hajmini oshirishga xizmat qiladi.

O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy agrotexnologiyalarni qo‘llash, jumladan suvni tejaydigan usullar, issiqxona ishlab chiqarishi va gidroponika, noqulay ekologik vaziyatda ham hosildorlikni sezilarli darajada oshirish va ishlab chiqarish barqarorligini ta‘minlash imkonini beradi. Bundan tashqari, innovatsiyalar agrar sektorning iqtisodiy ko‘rsatkichlariga ijobiy ta‘sir ko‘rsatib, fermer xo‘jaliklarining daromadlilikini va mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshiradi.

Istiqbolda mintaqada qishloq xo‘jaligini barqaror rivojlantirish innovatsion texnologiyalarni joriy etishni yanada kengaytirish, investitsiya faoliyatini faollashtirish, shuningdek, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash va malakali kadrlar tayyorlashni kuchaytirishni talab etadi. Ushbu chora-tadbirlarni kompleks amalga oshirish Qoraqalpog‘iston Respublikasining oziq-ovqat xavfsizligini va uzoq muddatli ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta‘minlash imkonini beradi [1; 3].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Oziq-ovqat va qishloq xo‘jaligi tashkiloti (FAO). Oziq-ovqat va qishloq xo‘jaligi holati: qishloq xo‘jaligidagi innovatsiyalar. – Rim: FAO, 2022.
2. Jahon banki. Qishloq xo‘jaligi innovatsiya tizimlari: Investitsiya manbasi. – Washington, DC: World Bank, 2012.
3. O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi vazirligi. Rasmiy materiallar va qishloq xo‘jaligini rivojlantirish dasturlari. – Toshkent, 2023.
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. Statistika to‘plam: O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi. – Toshkent, 2023.

-
5. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Iqlim o‘zgarishi bo‘yicha doiraviy konvensiyasi (UNFCCC). O‘zbekiston Respublikasining milliy hisobotlari. – 2021–2023.
 6. Global Green Growth Institute (GGGI). O‘zbekistonda yashil o‘shish bo‘yicha hisobotlar. – Seul, 2022.